

Toekomstgericht onderwijs

Doelen, werkwijzen en ervaringen van scholen
met een innovatief onderwijsconcept

Iris Bogaers (Rudolf Steiner College Haarlem)
Monique Volman (Universiteit van Amsterdam)

ORD, 29-06-2017

Aanleiding:

‘Leren voor de toekomst’, ‘21ste eeuwse vaardigheden’

- wat bedoelen we daarmee?
- hoe besteed je er aandacht aan?

→ ‘Andere onderwijsdoelen’ :

zelfsturing, probleemoplossen, creativiteit

Langlopend praktijkgericht onderzoek (NRO) – consortium:

10 scholen: innovatief en innoverend

Da Vinci College Leiden

Eerste Christelijk Lyceum Haarlem

Herbert Visser College

Hoofdvaart College

Amadeus Lyceum

Hyperion Lyceum

Rudolf Steiner College

Vathorst College

Werkplaats Kindergemeenschap Kees Boeke

IJburg College

2 kennisinstellingen

UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM

Doel eerste fase onderzoek:

Wijze waarop deze (en andere innovatieve scholen) scholen aandacht besteden aan 'andere onderwijsdoelen' toegankelijk maken voor andere scholen

Methode – analyse van 16 schoolportretten:

Dataverzameling consortiumscholen: docent-onderzoekers + externe onderzoeker

- documentanalyse;
- interviews schoolleider(s), 1 a 2 teamleiders, ± 5 leraren;
- soms: leerlingen (interviews, woordwebs, mindmaps);

Dataverzameling 6 extra scholen met innovatief onderwijsconcept:

- groepsinterviews met schoolleiding en docenten.

Analyse: inhoudsanalyse (Miles & Huberman, 1994)

- Within-case analyses → schoolportretten → Cross-case analyse

Welke 'andere doelen' streven scholen met een innovatief onderwijsconcept na?

- Persoonsvorming
- Maatschappelijke bewustwording
- Kritisch denken
- Creativiteit
- Zelfsturing
- Samenwerken

Welke 'andere doelen' streven scholen met een innovatief onderwijsconcept na?

- innovatieve scholen meer 'andere doelen' dan innoverende scholen
- persoonsvorming en maatschappelijke bewustwording als missie (perspectief op hele onderwijs) i.p.v. 'extra' doelen
- 'persoonsvorming' en 'maatschappelijke bewustwording' nauw verweven
- creativiteit, kritisch denken, zelfsturing en samenwerken zijn essentieel in het licht van de missie
- zelfsturing:
 - zelfsturing van het leren
 - zelfsturing als vaardigheid voor de toekomst

Didactische, pedagogische en organisatorische keuzes

Curriculum

- door de ordening van de lesinhouden (bijvoorbeeld in leergebieden, thema's of (onderzoeks)projecten in plaats van in vakken);
- door vakken aan het curriculum toe te voegen, waarin bijzondere aandacht wordt besteed aan de 'andere doelen';
- door binnen vakken en/of leergebieden aandacht te besteden aan de 'vormende' waarde van de betreffende leerinhouden;
- door keuzevrijheid in de vakken en de onderwerpen die de leerling kan bestuderen;
- veel lesmateriaal wordt zelf ontwikkeld.

Didactiek

- *Zelfstandig/zelfsturend werken*. De rol van leraren is minder sturend en eerder ondersteunend; leerlingen zijn actiever en hebben een grotere verantwoordelijkheid in het leerproces.
- *Samenwerkend leren*.
- Om leerlingen te leren zelf hun leerproces te sturen wordt er vaak veel aandacht besteed aan het leerproces zelf, '*leren leren*'.
- Van docenten wordt verwacht dat ze kunnen *differentiëren*.
- Met het oog op 'andere doelen' komen bepaalde *werkvormen*, zoals presenteren en discussiëren relatief veel voor.
- Voorkeur voor *formatief toetsen*.
- *ICT*.

Pedagogisch klimaat

School als '(leer)gemeenschap' of 'samenleving in het klein'

- veiligheid
- gelijkwaardigheid in de omgang tussen leerlingen en leraren
- het streven leerlingen echt te kennen
- leerlingen eigen verantwoordelijkheid geven
- de leraar 'leeft voor'

Schoolorganisatie

- Roostering
- Klassen/groepsindeling
- Vormgeving van het mentoraat

Volgen en monitoren van de ontwikkeling van leerlingen m.b.t. ‘andere doelen’

Instrumenten:

- vragenlijsten voor leerlingen, bijvoorbeeld over zelfsturing
- rubrics
- volgboekjes met scoring van competenties (door leerling en/of leraar)

Gesprekken:

- ontwikkelgesprekken tussen mentor en leerling

Rapportages door leerlingen zelf :

- portfolio's
- presentaties
- autobiografie

Vragen: moeten we de ontwikkeling op deze niet-cognitieve doelen wel vastleggen, hoe kunnen we deze doelen meetbaar maken en hoe kunnen we deze systematisch (in plaats van incidenteel) volgen?

Gebruik van de omgeving in en van de school

- Gebouw
- Omgeving rond de school

Wat zijn de ervaringen van deze scholen met het werken aan ‘andere doelen’?

- spanning tussen werken aan de meer traditionele cognitieve doelen en ‘andere doelen’.
- geldt sterker voor de bovenbouw dan voor de onderbouw;
- cycli van meer en minder vernieuwende fasen
- cycli van vernieuwen en behoefte aan consolideren
- groot appèl op leraren
- kwaliteit
- lerarenopleiding
- eenzijdig samengestelde leerlingpopulatie

Ervaringen op het Rudolf Steiner College met het werken aan dit onderzoek